

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 6 frt.
Fél évre . . . 3 ,
Negyedévre 1 frt 50 kr.
Egy szám ára 12 kr.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 8 frt
Fél oldal . . . 4 ,
Negyed oldal . . . 2 ,
Ennél kisebb . . . 1 ,
Bélyeg külön 30 kr.

Felelős szerkesztő és kiadó:

V E R E S J Ó Z S E F .

Az „evang. pap-fiak otthoná”-hoz.

E lapok 9-ik számában Kovács Andor h. vécei papársunk egy eszmét vetett fel, mely minden tekintetben megérdemli figyelmünket, hisz egy legégetőbb probléma megoldására vállalkozik, még pedig oly módon, mely az olvasót önkéntelenül a Kolumbus tojására emlékezteti. Terve és eszméje az evang. papi gyermekek neveléséről való gondoskodás. Okoskodásából, eszmemenetéből, — főképp eszméjének megokolásából látszik, hogy a cikk írója gondolkozó fő s minden sorából átvillan egy vezéreszme: egyházához való „buzgó szerelem.”

Igaza van, a gyermeknevelés a legnagyobb s némely körülmények között a legnehezebb feladat. A család szaporulatával a családapa énje háttérbe szorul, a gyermek minden és száz szüle közül talán kilenczven szívesen nyúlna a kéz után, mely K. A. jóindulatával levonná vállairól a terhet — szívéről a gondot és csekély jövedelmét megmentené az erején felül való kiadástól.

És én mégsem írnám alá a K. A. tervét. Én mert nem tudom, hogy az egyet. lelk. értekezlet elnöke felveszi-e az indítványt a tárgysorozatba, ámbár az ellen nem lenne kifogásom, mindnyájunk ügye, hadd szóljon hozzá mindenki, vagy legalább minél többen; de főképp, mert nem tudom, vajlon körülményeim megengedik-e, hogy az értekezleten megjelenve, ott alkalmas időben elmondhassam e tárgyról nézetemet: hadd mondjam el hát e helyen, a hol az eszme felvetetett — úgy melegiben az olvasottak friss benyomása alatt e szóban lévő tárgyra nézve véleményemet.

Hogy a legfőbbön kezdjem — én már erkölcsi tekintetben sem menteném fel a lelkészt a gyermeknevelés gondjaitól. Hisz akkor az élet legszebb varázsától fosztanám meg. Gond a gyer-

meknevelés, nagy gond, — de a legédesebb, legnemesebb gondok egyike. A kereszténynek családja iránt is vannak kötelességei s miért mentenők e kötelességek alól éppen a papot fel, a kinek, mint más kötelességek, úgy a gyermeknevelés kötelességének teljesítésénél elől kell járnia. És mily építő hatása lenne a lelkész buzdításainak a gyermeknevelést illetőleg, ha a hivek látnák, hogy neki éppen semmi táradtságába se kerül gyermekeit felnevelni. Nem mondanák-e, mint a hogy a pápista papokkal szemben mondjuk: „könnyű neki,” vagy: „ő ugyan vizet prédikál, de maga bort iszik.”

Nem, édes atyámfia, ne vegye el tőlünk a gyermeknevelésnek, bár néha súlyosaknak látszó, de édes és nemes hivatást betöltő gondjait!

Azonban a tervnek kivételét, az esetre is, ha azt el is fogadnám, ez idő szerint sem lehetőknek, sem szükségesnek nem tartom.

Nagyon szép dolog az idealismus, én is a mondó vagyok, hogy idealismus nélkül egy közjót célzó ügyet létrehozni nem lehet s hogy az idealismusban a kor és idők minden mostohasága daczára megvan az ős eredeti teremtő erő. De az idealismusnak is végső elemeiben számolnia kell az adott viszonyokkal és körülményekkel.

Már most kérdem: Hol találja Ön azon lelkésznél, a kinek — saját bevállása és tanúsága szerint — életét vagy életének javarészét gyermekeinek neveltetése s tanittatása feletti töprengés, gond emészti meg, a kinek ezért kell lemondania az élet nemesebb örömeinek élvezetéről, ezért foltozott ruhában járnia, a kinek arczára e miatt von korán barázdákat az idő, a kinek e miatt zavartatik meg lelkészi csendes békessége, édes nyugalma, a kinek egész lényét, minden krajczárját ez köti le, — kérdem — hol és melyik lelkésznél ezek közül, pedig „elenyésző csekély kivétellel mindnyájan ily szegények vagyunk, gondolja és

reméli Ön ezt az idealismust feltalálni. Idealismust, a mely a jelennek fent vázolt gondjai mellett képes és kész is lenne magát olynemű áldozathozatalára kötelezni, — egész életére kötelezni, hogy miután és minthogy saját gyermekemet szerény körülményeim között nem bírom taníttatni, azért nem sajnálom az áldozatot s évi bizonyos járulékkal megveszem annak a tudatát, hogy az a lelkész utódom, a ki 50, 20, 10 év múlva utánam jó — gond és költség nélkül fogja gyermekeit felnevelni.

De feltéve, hogy találna is, — ez már nem lenne a Krisztus lelkéből — hanem legfeljebb egy beteges lélekből eredő idealismus, a melytől a középkori rajongók bizonyos szentségre törekvő szenvedése nem lenne megtagadható. Nem idealismus lenne az, hanem saját teste és vére ellen elkövetett bűn.

Mérlegeljük akar anyagi, akar erkölcsi szempontból, a dolog lehetetlensége első pillanatra kiviláglik. Pedig „ad impossibile nem obligatur“ s tegyük hozzá nec obligari potest.

De lehetetlensége mellett nem is szükséges. Nem szükséges azért, mert a papi gyermekek elkülönítése elhidegedésre vezetne a papi és a világi elem között. Sajnos, ez az elhidegedés már most is — ezúttal nem kutatom mi oknál fogva — megvan. A papi gyermekek K. A. által tervbe vett neveltetése ezt az elhidegedést okvetlenül csak növelné: pedig mi mindnyájan egyek vagyunk s egyeknek kell lennünk a Krisztusban, mert csak az egység képes egyházunk ügyein bármily irányban lendíteni.

Ilyen nemes s a viszonyokat higgadtan mérlegelő felfogással nem 50, nemis 20, de talán nem is 10, de sokkal kevesebb év múlva meg lesz a K. A. álmait képező első ilyenemű nevelő-intézet, a mely nem fogja ugyan a szülőt teljesen felmenteni a neveltetési gondok alól, de e gondokat mindenesetre oly mértékben megkönnyítendő, hogy sok szülőre nézve papi vagy világi egyaránt — az eddig lehetetlen — lehetségessé válik.

Köztudomású, hogy a pozsonyi nemes egyház — buzgó s tevékeny — s a kor igényei iránt kellő érzékkel és tapintattal bíró, — felügyelője Günther V. kir. tanácsos kezdeményezésére rövid néhány év múlva egy 60 evang. középisk. növendék, majd ugyanannyi leány számára egy másik internátust fog építeni, magától értetődik, a legkedvezőbb feltételek mellett s előre gondolhatjuk, hogy a

szerényebb körülmények között élő lelkészek fiaira a felvételnél figyelemmel lesznek.

S a mit Pozsony megtesz, [megteszi mihelyt teheti Késmárk, Eperjes, Sopron s a többi. Hisz K. A. is elébb csak egy s aztán fokozatosan terveli az internátusok létesítését — ad vires!

Tehát a szükségesség ellen is úgy erkölcsi, mint anyagi okok szöllanak. . . .

FABKAS GEJZA.

Romanismus és protestantismus.

(Folytatás és vége.)

3.) A protestantismusról különböző értelemben szóllottak. Igy századunk elején Schlegel Fr. egyik művében Lessinget tartotta a protestantismus legigazabb képviselőjének, s az értelemben azóta is gyakrabban szóllanak a protestantismusról. Értik alatta a modern gondolkozásmódot általában véve, a melyet — mint olyat — a subjektivitás, a kritika s a haladás szelleme jellemez. Mert az különbözteti meg lényegileg a modern időt a középkortól. A középkor az objektív hatalmasságok, a külső tekintélyek s a traditio ideje, a melylyel szemben már a renaissance korában az új idők szelleme veszi kezdetét, mely a hagyományost a kritikának veti alá s új és szabad utakat egyengetett minden téren. S az újabb idők eme szabad szelleme csakugyan a reformációval függ össze. Mert saját énünk az, mely a reformátorok hitében közvetlen tárgyi bizonyosságot keresett. S ez értelemben a pápás oldalon is joggal mondották, hogy a protestantismus szelleme az, mely a kultúrélet összes ágaiban az újabb idő felett uralkodik.

4. Azonban a modern életnek nem ezzel az általános szellemirányával van itt dolgunk, hanem a vallási értelemben vett protestantismussal, mely szülő oka a modern szellemi mozgalmaknak általában. Ennek — mondja L u t h a r d t — semmi köze a Lessing-féle kritika szelleméhez s nem is keres és kutat szüntelen Lessing ama jelszava értelmében, mely szerint: „ha az isten baljában hordozná az igazság után való vágyat, jobbjobban pedig magát az igazságot, balját kívánná, mert maga az igazság csak az istent illeti meg. Ugyanis igazság utáni törekvés a vallási protestantismus-hoz tartozik. Azonban — hogy az apostollal szólljunk — mi „mindenkor csak tanuljunk, és soha az igazságnak ismeretére el ne jussunk? vagy

mindig csak az igazság zárt ajtaja előtt ülünk, és hiába várjuk annak megnyitását? Mindig csak éhezünk és szomjúhozunk az igazság után? Nem-e az igazság a lélek tápláléka és élete? S nem a legfőbb erkölcsi igazságról van-e itt szó, a melylyel az úr ígérete szerint tápláltatnunk kell? Az üdv kérdéséről s annak szükségéről van itt szó. Hogyan lehet tiszta lelkiismerete az isten előtt? A kérdések ama kérdéséből indult ki a reformáció s a protestantismus a szónak legsajátosabb értelmében véve. Erre tanított meg bennünket Luther az erfurti zárdában. A kik keresnek, azoknak meg is kell találniok, s a kik zörgetnek, azoknak meg is kell nyitvatniok — mondja az úr. A protestantismus egy kérdésnek fölvetéséből indul ki, de ez a kérdés felelet nélkül nem marad. Isten maga felel a hívó lélek hívó szózatára, s kielégíti az utánna éhezőt és szomjúhozót. S felelete csak az lehet: egyedül a Krisztus, a kegyelem, a hit s a bűnök bocsánata a Krisztus halála által.

Ez a protestantismus felelete, illetve az annak lényegi tartalma, ú. n. anyagi elve. Nem pusztán protestálás, nem pusztán polemika s nem is csupán csak ellentéte a protestantismus a hierarchiának, a tradíciónak vagy más efélelnek. Positív az, s nem csupán csak oppositív vagy merő tagadás. Tartalmát authentikusan magában foglalja s kizárólag beigazolja az írás, mint normatív bizonyossága a megváltó a Krisztusnak s az isteni kegyelemnek. Ez pedig a protestantismusnak ú. n. formális elve, a miben egyúttal kritikai elve is foglaltatik az egyházi tanhagyomány megítélése tekintetében. Nem veti el azt könnyedén, mert nem történetellenes vagy absztrakt bibliai mozgalom, sőt inkább a történettel s abban az igazság jelkének lakozásával szerves összefüggésben tudja magát most és mindenkoron. S az írásban bírja azt az Ariadnefonalat, mely őt a történelem tévútain keresztül vezet.

Im az a protestantismus lényege. A bűnösnek üdve egyedül a Krisztusban van letéve s csakis a hit által érhető el s közvetlenül tapasztalható, — ez az ú. n. anyagi elv, — s egyedül az írás igazolja azt normative, s ez az ú. n. formális elv, — s végül az egyház bizonyossága történetileg erősíti meg azt s közvetíti a maga szolgálataival. Ebben áll az egyházi protestantismus valódi alapjellege. Ez a protestantismus kettős történeti alakot vett, ú. m. a lutheri és refor-

mátus protestantismus alakját. Mi a kettő között a különbség?

5.) A megkülönböztetés történetileg és hittanilag jogosult. De hogyan? Hisz a református protestantismus nagyon különböző alakokat vett fel. Az episcopalismus, presbyterianismus, methodismus, baptismus és kongregationalismus ref. alakok. De ezeknek a különbségeknek, a melyek nagyobbára szervezeti formákra vonatkoznak, közös alapjuk van, úgy hogy joggal szállhatunk ref. protestantismusról a lutheritól való különbségében. S ha kölcsönösen — mint p. o. Németországban — hatottak is egymásra, mégis a gondolkozásmód határozott különbségei szolgálnak nekik alapul, a melyekhez méltán tarthatjuk magunkat. S ha talán a lutheri gondolkozásmódnak előnyt is adunk a ref. felett, úgy még sem szabad felejtenuk, mily gazdag és tiszteletreméltó története van a ref. egyházaknak a munka és a martyrium terén.

S ha kérdezzük, mi különbözteti meg a két tanalakat egymástól, azt kell felelnünk, hogy ily jelentékeny történeti jelenségek nem esetleges vagy külső eredetűek, sőt inkább azoknak jellemző sajátosságai elvi természetűek. Göbel fejtegetése óta a 40 es évekből sokat próbálkoztak ez elvi különbségek földerítésével és megvilágításával. 20 vagy 30 év óta az egyházat és a theológiát érintő fundamentálisabb természetű ellentétek miatt (főleg a Ritschl-téle theológia által megindítva) háttérbe szorultak a kritikai fejtegetések. Azokban a fejtegetésekben egy Göbel, Nitzsch és Hoppe hangsúlyozta, hogy a lutheri egyházban az anyagi, a ref. egyházban ellenben az alaki elv bír túlsúlylyal, vagy a mi azzal szorososan összefügg: a lutheri egyházat a római egyház judaismusa, a ref. egyházat ellenben a római egyház paganismusa elleni küzdelem jellemzi. Különösen Herzog, az egyháztörténetirő hangsúlyozta, hogy a ref. egyház a teremtményinek imádásával szemben istennek abszolút causalitására fekteti a fősúlyt.

Viszont azzal kapcsolatban a tübingai Baur kiemelte, hogy a lutheri protestantismus anthropologailag inkább alulról, az egyénből, a református ellenben theologailag felülről, az abszolút isteni causalitásból indul ki, míg az élesértelmű Shneckenburger, ki a komparatív dogmatika körül sokat fáradozott, a személyes hittudat különbségére utalva, azt találta, hogy lutheri részen inkább a megigazulás tudata, ref. részen ellenben a praedestináció tudata, vagyis az isteneszme domi-

nál. E formulázásokat bizonyos közös alaptulajdonság jellemzi. Így Stahl „ez unióról“ szóló művében (1859—1860.) a ref. protestantismus sajátos jellegét istennek abszolút causalitásában s mystika-ellenes jellegében, azaz a sajátos értelemben vett kegyelemeszközök tagadásában látja.

Ha a lutheri protestantismus központja a hit által való megigazulás anyagi elvében keresendő, úgy nála az üdv személyes bizonyossága az egyházi kegyelemeszközökön alapul, mint, a melyekben az isten és az ő bizonyossága lesz jelenvalóvá a hívő lélek számára. Az anyagi elvnek a lutheri felfogásával szemben a ref. protestantismus eredeti és elvi értelemben a minden földi és emberi közvetítést kizáró abszolút isteni causalitást hangsúlyozza, úgy hogy az üdv után sóvárgó lélek üdv bizonyossága tekintetében közvetlenül az istenre van utalva. „Sola fide,“ mondja a lutheri, és „sola gratia“ mondja a ref. protestantismus. Azonban a felfogásnak alapul szolgáló istenfogalom a szeretet rovására hangsúlyozza az istennek kizárólagos hatalmát és igazságosságát, miután az elmélet szerint az üdvre kiválasztottak csakis az emberiség egy részének kizárásával valóban kiválasztottak. Pusztán formai isteni akaratról van itt szó, mely a feltétlen isteni dekrétumban nyilvánul. Akarata nincsen benső erkölcsi motivumok által feltételezve, hanem csak azért akarja így, „quia voluit.“ De ha így az üdvbizonyosság kizárólag isten hatalomakarataira van alapítva, bizonytalanná válik az egyes ember üdve tekintetében.

Ez állásponton a kegyelemeszközök csak jelei és bizonyosságai az isteni akaratnak, és korántsem sajátos értelemben vett kegyelemeszközök. Mert senki sem tudja, bent van-e foglalva istennek elrejtett akaratában. Az ismeretlen isteni kiválasztásnak csak egy próbája van, s ez a szentléleknek, mint az újélet hatalmának megnyilatkozása a magagyümölcseiben.

Az anyagi elv különböző felfogásának teljesen megfelel a formális elv eltérő felfogása, bár a protestantismus mindkét alakja a római egyházzal való ellentétében az irás feltétlen tekintélyét hangsúlyozza. S mégis, e ponton is eltérnek egymástól. A lutheránus keresztyén istenfogalmának megfelelőleg az irásban az isteni kegyelemakarát minden embernek szóló bizonyosságát látja, ellenben a ref. keresztyén a souverän isteni akaratnak kijelentését kiválasztott népe számára. Íráselve tehát inkább törvényszerű, mint evangyeliomi, s inkább

ó-, mint újszövetségi jellegű. A ref. egyháziasság inkább a theokratia, a lutheri ellenben a kegyelemintézet jellegét viseli magán. Theokratiai jellegében érintkezik a különben vele teljesen ellentétes római egyháziassággal; csak hogy a római theokratia pápás hierarchiai, a ref. ellenben törvényszerű bibliai jellegű.

S így az egyházhoz való viszony is különböző. A lutheri protestantismus conservatív állást foglal el a történeti egyházzal szemben, a melynek kegyelemeszközeiben és történeteiben a szent lélek hat és működik. Az egyházi alkotásokkal szemben a lutheri protestantismus conservatív magatartást tanúsított, s átvette a traditiót is, a meny nyiben az az irással nem ellenkezik, a ref. protestantismus ellenben kezdettől fogva ellentétesebb állást foglalt el az egyház történetével szemben s kizárólag az írásra, mint egyedüli forrásra húzódott vissza. Isolálja tehát a történetet, s abstrakte véve csak azt ismeri el érvényesnek, a mit az irás nyiltan parancsol.

Mint látjuk, minden benső rokonság daczára lényegesen különbözők a protestantismus mindkét alakja egymástól. S ha az egyháziasság alapelemeihez az irás, a kegyelemeszközök s az egyház külső rendezete tartoznak, úgy a szervezetnek az irás s a kegyelemeszközök előtt és fölött való hangsúlyozásában rejlik a római, az episc. vagy presbyteri szervezet írásszerű jellegének és követelményének föltüntetetésében a református, s végül ez elemek helyes viszonyában és egymásutánjában a lutheri egyház specifikus jellege.

(Eperjes.)

DR. SZLÁVIK MÁTYÁS.

BELFÖLD.

Azt olvassuk a „Magyar Állam“-ban, hogy ápr. 11-én a budapesti Nagyboldog asszonytemplomban a hivatalos főisteniszteleten ott voltak egyebek közt Hegedűs Sándor, Darányi Ignác, Sárkány József. Tudjuk, hogy ezek mint protestánsok, mit tartanak a miséről. Ha a r. kath. vallás nem államvallás: mit keresnek a protestánsok a r. kath. misén; ha pedig bárhol lehet szivből imádkozni: miért nem viszonzozzák ezt az udvarias módot r. katolikusok azzal, hogy protestáns alkalmi isteniszteleteken ők is megjelenének?! Protestáns templomban is lehet ám szivből imádkozni r. kath. embernek is. Legyen teljes egyenlőség és viszonyosság ne csak elvben a tör-

vényben, hanem az életben is! Ugyanazon alkalommal a ref. templomban is volt istenitiserület. Bezzeg nem lehet ott r. kath. ministerek és előkelők neveit találni!

A kőszegi ev. felsőbb leányiskola ügyében legutóbb tartott szűkebbkörű értekezlet elhatározta, hogy felhívást küld szét a kerületbe, melyben a szülőket figyelmezteti, hogy szeptember 1 én az iskola megnyílik és pedig egyszerre mind a 4 osztálylyal. Az intézet internátussal kapcsolatos lesz s azonnal 30 növendék részére rendezik be, intézkedés történt, hogy még több jelentkező is felvétethessék. A mi a teendőket illeti, egyelőre egy igazgatónőt, egy rendes tanítónőt, egy nevelőnőt és egy segédtanítónőt alkalmaznak. Az igazgatónői állásra a pályázat nyomban kihirdetett, a többi állásokra majd csak az igazgatónő megválasztása után nyitattik pályázat. — Ugyanazon bizottsági ülésen történt meg a soproni Romwalter-féle műintézetben készült emléklapok bemutatása, melyek a leányiskola javára fognak árusíttatni. Az értekezlet teljes megelégedését fejezte ki az ügyes és csinos kivitelű munka felett.

Középiszkolai internátus. A pozsonyi ev. egyház új lyceuma udvarán 100 tanuló részére internátust akar építeni. Günther M. V. felügyelő részletes tervet dolgozott ki, a mely most van tanulmányozás alatt. A terv szerint 15 tanuló laknék egy szobában egy praefectus felügyelete alatt. Évi díj 160 frt lesz. Az egész intézet élére a terv egy tanárt állít, mint főpraefectust, a kinek tiszte a számadások vezetése, felügyelet, kormányzás, a lakók nevelése. Érdeklődéssel kíséjük az ügy tejlődését s óhajtuk, hogy az intézetben minél több ingyenes és kedvezményes hely legyen, mert a 16 frt havi díj sok szegény diáknak vajmi hatalmas teher.

A theol. akadémia, mint értesülünk, tanulmányútra készül Győrbe és Komáromba. Ez utóbbi helyen ápr. 15 én felolvasást tart énekelőadásokkal az épülő ev. templom javára!

A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület közigazgatási bizottsága f. hó 5. és 6. napján Zelenka Pál püspök és Szentiványi Árpád kerületi felügyelő elnöke alatt Miskolcson ülésezett. Fontosabb tárgyai közül kiemeljük a következőket: az egyházkerületi collégium igazgató választmányának javaslata az ősi pártfogósági jog rendezése tárgyában, mely az Alkotmány s a tanügyi bizottság szavazatával lesz végleg rendezendő, illetve összeegyeztetendő; a kerületi collegium tanítóképzőnek, IV-ik tanfolyammal való kiegészítése és gyakorló iskolával való ellátása tárgyában a tanárok által készített és Fischer Miklós iglói ev. főgymnáziumi igazgató által előadott javaslat, melyet a bizottság elvileg magáévá tett és a püspöknek a kérdés szorgalmazása körül kifejtett fáradozásáért köszönetet szavazott; az egyházkerületi

közgyűlés ügyrendjére és a gyűlésen 2 tanító képviselőnek választására vonatkozó szabályrendeleti javaslat; mely némi módosítással Glaufl Pál előadó szerkesztésében lesz a kerületi gyűlésen tárgyalandó; az újabb tárgyalás végett visszaküldött lelkészválasztási szabályrendelet Terray Gyula főesperes előadásában; a lelkészi fizetéseknek a congrua-törvényre és cultuszminister rendeletére való tekintettel újból összeírása, s végül Geduly Elek püspöki titkár előadásában a bányai egyházkerület javaslata a jogkörében lévő polihikai községeknek beosztása tárgyában. A nevezettek kivül a bizottsági ülésen még Radvány István esperesi felügyelő és Dr. Szlávik Mátyás eperjesi collégiumi igazgató is részt vett. Az ülés elején a püspök melegen üdvözölte a kerületi felügyelőt az országgyűlésen való utóbbi szép szerepléséért.

Wlassich miniszter beszédéből. Az 1899. XIV. törvényczik 10-ik §-a rendeli, hogy a lelkészi jövedelem kiegészítése kilencz év alatt történjék. Akkor többször hangsúlyozta, hogy ha a pénzügyi helyzet megengedi, időben is, összegben is hamarabb akarják a törvényt végrehajtani. Ezt most csak ismételteti. A jelen budgetbe összesen 750.000 forint van felvéve, 500.000 forintot vett az akatholikus lelkészek jövedelmeinek kiegészítésére abban a feltevésben, hogy már talán ebben az esztendőben 600.000 forinttal meg is kezdheti a kiegészítést; természetesen azon lesz, hogy már az idén 600 forintnyi összeggel kezdhesse. Meg van győződve — minthogy ezt előre egészen fixirozni nem lehetett — ha itt tulkiadás lesz, a Ház e tekintetben a felmentveit meg fogja adni, mert hiszen jobb célra a pénzt talán nem is lehetne fordítani. (Helyeslés a Ház minden oldalán) (A törvény nem ismer akatholikus lelkészeket!)

„Az állami tanítók anyagi helyzetének javítása a kormány kiváló gondját képezi. 1898-ban 2610 tanító közül 1491 400 frt fizetésben részesült. 1899-ben már csak 243, tehát leszállott a kisebb fizetések száma, daczára annak, hogy az abszolút szám növekedett. 1898-ban 500 frtos 995 volt, 1899-ben 1300 lesz. 1898-ban 82 volt 600 frtos, 1899-ben 384 lesz 600 frtos. 1898-ban 30 volt 700 frtos, 1899-ben 80 lesz 700 frtos. T. ház! Ez ugyancsak fokozatos haladás, de módomban lesz a szolgálati év arányában a XI. fizetési osztály elveihez fokozatosan az állami tanítók helyzetén javítani. (Élénk helyeslés.)

Most új kérdésre térek át, mely a képviselő urakat, a mintlátom, magánérinkezésből igen közel érdekli és az a tanító korpótlék és a községi és felekezeti tanítói fizetések kiegészítésének kérdése. Ebben a budgetben erre a célra 110.000 frttal többet vettem fel, ugyanis 1898-ban volt 490.000 frt, f. évre pedig 600.000 frt van fel-

véve. — Egész nyíltan bejelentem, hogy ez az összeg nem elegendő és ezen a téren túlkadás lesz. (Helyeslés.) Mert a fizetés kiegészítését folytatólag új tanítói állásokat is kell eszközölni. (Felkiáltások balfelől: Megadjuk!) 1897-ben 500 frtig 493, 400 frtig 3410 tanító nyert fizetésekiegészítést, ma 300 frtig 433, 400 frtig 357 nyer fizetésekiegészítést. 1897-ben 2903 tanító, ma csaknem 2000 nyer fizetésekiegészítést. (Felkiáltások: Nagyon helyes!)

Áttérek a korpótlék kiegészítésének kérdésére. 1898. október 1-én esedékessé vált a korpótlék és máig 4066 tanító részesül a korpólékban. E szám nem teljes, mert a korpótlék 1898. szeptember hó 25-én túl szerepelt tanító állomások betöltése alapján megadandó és itt kijelentem a t. háznak, hogy mivel a törvény azt mondja, hogy ha az iskola fentartására az iskolafentartó nem képes, illetve a községeknél maga az iskolai pótadó nem elegendő, akkor az államnak kell a segítségről gondoskodnia; e téren ugyan visszahúzódhatnék a miniszter a megszavazott összeg határaitra, de bocsánatot kérek a felelősséget nem tudnám magamtól elhárítani, mert a törvény azt mondja, meg kell adni, hogy ha nem képes a község a korpótléket megadni, ennek folytán ezt kissé liberálisan kezelem, bizván a t. képviselőházban, hogy az itt a különben is rosszul javadalmazott tanítóknál felmerült túlkadások ellen kifogása nem lesz. (Helyeslés.)“

Tisza Kálmán is felszólalt a vallás- és közoktatásügyi költségvetés tárgyalásakor s azt kérte, hogy a 600 frtig való kiegészítés még az idén megtörténjék. Ezt a miniszter már előbb kiállításba helyezte, Tisza Kálmán tehát nyílt ajtót akart betörni. Nem is az volt tehát a célja a beszéddel, hogy a kiegészítés megtörténjék, hanem az, hogy a szegény lelkészek iránti jóakarátát bemutassa Kár, hogy akkor nem tette, mikor hatalmában állott jóakarátát érvényesíteni is!

Az ev. ref. egyházban serényen gyűjtik az adatokat a hivek terheiről. Nagyon tanulságos adatok! A f. baranyai egyházmegyében 77 egyházban 29128 ev. ref. lakik, a teljes népességnek 77.67%-a egyházi adózásra kötelezett. Az összes népesség 1897-ben 130.314 frt állami egyenes adóval lévén megróva, egyházi és iskolai céljaikra 102.595 frtot fordítottak, mely összegből az adófizetőkre kivetett egyházi adó gyanánt 86.044 nehezült. Ez annyit tenne, mint ha minden ref. egyháztagnak, a kinek állandó egyenes adója pl. 1000 frt, egyházának 665 frttal adóznék. Bizonyos, hogy a vagyonos egyháztagnak országszerte megközelítően sem fizetnek annyit, a r. katolikusok pedig talán el sem hiszik, hogy a protestáns nép ilyen áldozatot hoz vallásáért. Csepelen, p. o. 31 gazdának állami adója 78 frt 97 kr., míg egyházi adója 387 frt 52 kr., vagyis

állami adójának 483.75%-a. A mi egyetemes közgyűlésünk is elhatározta tavaly ezen adatok összeírását, hanem a határozat fogamatosságáról eddig semmit sem hallottunk.

A lévai ág. hitv. ev. anyaegyház 1898. évi évkönyve. V. évfolyam, szerkesztette Bándy Endre. A kicsiny egyházban (268 lélek) sok bajjal kell küzdeni a szegénység miatt, de a hitbuzgóság, melynek egyik jele az is, hogy 158 élt az Urvacsorával, meg küzd a gondokkal. Persely és offertórium 95 frtot hozott be.

A kassai ág. hitv. ev. I. anyaegyház évkönyve az 1899-ik évre. XIX. évfolyam. Szerkeszti Csiskó János ev. lelkész. Főbb adataiból közöljük a következőket: Az elmúlt évben született 32 gyermek, confirmáltatott 31 gyermek, hirdtetett 19 pár, ebből 15 pár vegyes vallású, meghalt 29 személy, úrvacsorával éltek 461-en, visszatért 1, áttért 3 személy. Az egyház buzgó felügyelője Benczúr Géza, a VI. szab. kir. városi esperesség felügyelője, a másodfelügyelő Szakmáry Károly, a gondnok Beller Károly, az egyház példás buzgóságú s. lelkésze Mohr Béla. Az istentisztelet vegyesen német és magyar nyelvű, a főnnepéken kizárólag magyar nyelvű; 304 egyháztagnak fizetett évenként 1554 frt egyházi adót, a melyből a legnagyobb tétel 30, a legkisebb 1 frt. Az egyház örök tagjait megörökítő „Aranykönyv“ a múlt évben Feszt Oszkár 100 frtjával gyarapodott. Nagyobb alapítványt, 5000 frtot tett Spirko Agostné, szül. Sesztina Amália. Az eddigi hagyományok főösszege 1870—1898-ig 74090 frtot tesz. Az 1898-iki évkönyvre begyűlt 123 frt, a házankénti gyűjtés 162 frtot eredményezett. Költségvetése meghaladja a 23.000 frtot. Az évkönyv közli a múlt év egyetemes, kerületi és helyi történeteinek főbb mozzanatait. Az iskolai értesítő szerint a nép- és polgári leányiskolában 214 tanuló volt, ebből csak 118 evang. A mintaszerű tantestület igazgatója Bogsch Albert, kinek ápr. 11-iki lelkes hazafias beszédét is közli az évkönyv. A gyakorlati gyülekezeti életre vonatkozó „szükséges tudnivalókon“ kívül az évkönyv közli Csiskó Jánosnak János 20. 29. felett tartott tartalmas egyházi beszédét, a melynek a hitnek, a mindennapi életre, az erkölcsi világra s a lét nagy kérdéseinek megfejtésére vonatkozó szükségességét fejtegeti. Az évkönyv egy virágzó és ev. hivatása magaslátán álló gyülekezetnek a hü képe. (sz.)

KÜLFÖLD.

Az osztrák és csehországi mozgalom folyton-folyvást nagyobb körre terjed. Északi Csehországban Aussigban 300-nál többen lettek protestánsokká rövid idő alatt. Karlsbadban a lel-

kész előadásokat tart a prot. egyházzól, s oly számosan jelentkeztek hallgatónak, hogy két sorozatban, párhuzamosan kellett az előadásokat megtartania; már 1000-nél többen lettek az evang. vallás híveivé. A warnsdorfi ó-katholikus gyülekezet a múlt évben 1000 lélekkel gyarapodott átörés által, a gáblonzi is mintegy 1000-rel. Auszsigban, Teplitzben segédlelkézi állomást szerveznek, hogy rendszeren lehessen istentiszteletet tartani. Gratzban Ferk, ferenczrendi barát az ó-kath. egyházhoz lépett át, Innsbruckban megint újabb áttérések történtek. Radkersburgban kis evang. gyülekezet alakult, a Gusztáv-Adolf-egylet 500 márka évi segélyt szavazott meg neki lelkész alkalmazására.

A mozgalom Németország figyelmét és érdeklődését is megnyerte már. Kevés lévén Ausztriában a prot. theológus, 18 németországi theológus késznek nyilatkozott Ausztriába menni papi szolgálatra. Sok városban gyűlést tartanak, hogy az osztrák mozgalom iránti érdeklődést ébren tartsák. Az áttérők megélhetésének biztosítása végett gyűjtést kezdtek Berlinben, ehhez egy bajor evang. lelkész 20.000, egy szász nő 1000 márkát adott. A nagy birodalmi lapok egyik a másik után foglalnak állást a mozgalom érdekében. A r. kath. lapok pedig óvják a népet a protestantismushoz való csatlakozástól, mert a protestans egyház nagy adót kíván a néptől. Megindult a rágalmozás és feljelentés is, az áttérőket hazaárulással vádolják. A kormány a gyűléseket megtiltja, a külföldi prot. lelkészeket kitusítja (persze a külföldi barátoknak, jezsuitáknak szabad a vásár! s a szintén külföldi pápa parancsai érvénnyel bírnak!)

A „Los von Rom! — szakadjunk el Rómától! jelszónak egész komoly érvényt szereznek a nemzeti párti politikusok. Maguk járnak elől az áttérésben és példát adnak a népnek is. Wolf tudvalevőleg húsvét napján családjával együtt áttért a protestáns vallásra. Kittel képviselő ugyanekkor hagyta el katolikus vallását feleségével és leányával együtt. Iro, a nagy népszónok tegnapelőtti lett protestáns, a párt néhány tagja már régen az, csak Schönerer maga maradt még katolikus, de bejelentette, hogy legközelebb ő is áttér a lutheránus vallásra. A népből legtöbben most a húsvéti ünnepek alatt hagyták el katolikus vallásukat. Linzben az ünnepi istentisztelet után a templomban hét férfi és egy asszony odament a paphoz és bejelentette áttérését. Ebben az évben Linzben összesen 128-an szakadtak el Rómától. Grácban a hitehagyottak száma 119, ezek közt van 77 férfi és 42 asszony. Mürzzuschlagban csak a múlt hónapban 22 ember tért át a lutheránus vallásra. Loebenben a múlt hónapban 14 ember, és pedig 11 bányászakadémikus és 3 hivatalnok tért át s 14-en fölvtették

az ó-katholikus vallást. Judenburgban négyen, Laibachban heten hagyták el katolikus hitüket. Bécsben ebben az esztendőben 230 ember tért át a protestantismusra, Innsbruckban 31 és ezek közt van 17 tanító, 1 gyógyszerész, 1 ügyész, 4 hivatalnok, 3 kereskedő, 1 író, 2 iparos, és 2 férjnél levő asszony. Arkóban tizennégy német katolikus fenyegetőzött áttéréssel, ha az egyházi főhatóság nem gondoskodik német papról, a ki német szentbeszédeket mondjon és felügyeljen a német iskolában a vallástan tanítására. Pizinóban az olaszok akarnak áttérni a protestantismusra, mert elégedetlenek a szláv prédikációk miatt. A városi tanács lépéseket is tett a politikai hatóságnál a szláv liturgia ellen s egy bizottság kérvényben fordult a trieszti püspökhöz és a pápához. Ha kérésüket nem teljesítik, az olaszok egyszerre valamennyien át akarnak térni a protestáns vallásra. A német nemzetiek áttérése legnagyobb azonban északi Csehországban, a hol nap-nap után igen sok család hagyja el ősi vallását. A német nemzeti képviselők minden héten legalább egyszer megfordulnak ezeken a vidékeken, átmennek a határon Németországba s vissza jövet hevesebben tolytatják az agitációt a „Los von Rom!“ jelszóval.

Ausztriában e mozgalmat oly fontosságúnak tekintik, hogy az uralkodó magához kérte a boroszlói bibornokpüspököt s azzal tanácskozott a mozgalom meggátlása czéljából. Egy idegen állam egyik főpapját hivatja magához, mert saját tanácsadói — úgy látszik — félrevezették, vagy jelentéktelennek akarták e dolgot feltüntetni.

Az osztrák kormány megindította akcióját a Rómától elszakadásra irányuló mozgalom ellen. A belügyminiszter fölcszlatott három német-nemzeti egyesületet, melyek egyikének Wolf képviselő az elnöke, a másik kettő élén pedig ügyvédek vannak, a kik a német nemzeti mozgalomban előkelő szerepet játszanak. Ez a három egyesület: az osztrák német nemzetiek egyesülete, a wieneni németek egyesülete és egy ultra német egyesület, melynek ez a neve: Deutscher Ausflugs punkt des Bundes Germania. De valóságos szenzációt kelt egy negyedik egyesületnek, az evangélikus hittársak egyesületének fölcszlatása. Ennek az egyesületnek mindössze száz tagja van ugyan, de mégis igen nagy szerepet játszik a bécsi társadalomban, mert tagjai valamennyien kiváló társadalmi állásban vannak s Ausztria valamennyi evangélikus egyesülete között a legelső helyet foglalja el. Az egyesület néhány hét előtt a Rómától való elszakadás ügyében feltűnt határozatot hozott és az egyesület fölcszlatásának valószínűleg ez a határozat az oka. Az egyesület ebben a határozatában azok ellen az evangélikusok ellen fordul, a kik elítélik a Rómától elszakadásra irányuló mozgalmat s kijelentette, hogy

a mai mozgalom nem egyéb, mint egészséges és logikai reakció mind ama szenvedések ellen, a melyeket az evangélikus egyháznak Ausztriában el kellett tűrnie. Ezek a szenvedések most újra előállottak s az evangélikusokat, különösen a katolikus papoknak vegyes házasságok kötésénél tanúsított viselkedése keserítette el. A mostani mozgalom — a határozat szerint — első sorban a katolikus papok gyűlölködésének következménye.

A statisztika rossz világításba helyezi a francia r. k. clérus erkölcsi életét. A „Siécle“ ugyanis a lillei gyermekgyilkosság alkalmából felsorolja azokat a tanítóskodó szerzeteseket és lelkészeket a kik 1897/8 ban erkölcstelenség miatt lettek elítélve. Ilyen volt 27, még pedig 21 fráter, 1 páter, és 5 abbé. A reájok rótt börtön büntetés 4 hónapi fogház 20 évi fegyház között ingadozik.

Garibaldi unokái evangélikusok. „L'abaro“ az olasz katolikus reform párt közlönye azt írja, hogy Garibaldi Ricotti hat gyermeke, a kik egy római evangélikus iskola növendékei voltak, szüleik kívánságára végleg az evang. egyház tagjaivá lettek.

A sátán imádói. A középkorban volt egy szekta, mely a sátánnak hódolt s melynek tagjai többnyire elcsapott szerzetesekből kerültek ki. Az egyház lúzzel vassal pusztította a különös szekta híveit, akik rövid idő alatt el is tűntek a föld színéről. Az utóbbi években azonban ismét akadnak hívei a sátánimádásnak, még pedig Párisban. Huy smans francia író érdekes könyvet írt a sátánistákról, akiknek már több kápolnájuk van a világ fővárosában. Ezekben hetenként összegyűlnek s olyan orgiákat rendeznek őrzöngő szertartásuk után, aminöket csakis a föníciaiak csaphattak Mylissa tiszteletére. A rendörség nemrégiben nyomozni kezdte, hogy mit művelnek a szekta tagjai szertartásaik alatt, de a nyomozásoknak nem volt semmi eredménye. Ezt azzal a körölménnyel magyarázzák, hogy számos, nagy befolyással bíró ember is van a szekta tagjai között.

IRODALOM.

Kath. hitvédelmi folyóirat. „Érdekes indítványt tesz Haypál Benő ev. ref. prédikátor úr a Prot. E. és I. Lap hasábjain. Hangzik ekképen: „Örömmel olvasom az egyházi lapokból, hogy milyen hatalmas áramlat indult meg Franciaországban s viszi, ragadja a róm. kath. papság gondolkodni tudó részét ellenállhatatlanul az evangélium tisztelői közé. Mintha csak azt látnám, hogy a fogságból szent lelkendezéssel siet az Isten választott népe az ígért földjére. Nálunk is megtörténik nem egyszer, hogy a római katolikus lelkész, vagy szerzetes reformátussá lesz, sőt

az is, hogy az ilyen áttért az egyház mezején nyer munkát, de arra már nem emlékezem, hogy valaki e tiszteletreméltó s általunk mindig örmel fogadott férfiak közül a nyilvánosság előtt is elszámolt volna cselekedete indokairól; pedig, hogy ez nagyon üdvös lenne mind egyházunkra, mind az áttérőre nézve, azt talán bizonyitanom is fölösleges.“

Egy szuszra ennyi is elég, hogy a mondotakat figyelembe vegyük. Haypál úr indítványa épen nem lep meg, sőt csodálkozunk, hogy eddig ez senkinek eszébe nem jutott. A tisztelt prédikátor úr benső örömeinek ad kifejezést, hogy a róm. kath. papság „gondolkodni tudó“ része beáll a „tisztá“ evangélium szekereit tolni; — s szinte látjuk őt méltatlankodni, a miért a „többi“ ily meditációra nem képes, nem hajlandó. Mi meg szerfölyött csodálkozunk, hogy Haypál úr „gondolkodni“ tudó részével ki nem sütötte, hogy mily cél és indok vezet az illető apostata urakat az evangéliumi táborba. Furcsa, hát Haypál úr oly elszigetelten áll a világtól, hogy ily fontos mozzanat megfigyelésére, melynek érdekében indítványt tesz, még csak időt sem áldoz? Hát nem látja a „gondolkodni tudó“ tagoknak cselekvési rugóját? Nem tudja, hogy földi érdekek, szenvedélyek, nevezetesen megfutás a kath. házassági törvények elöl, vezérlik őket az ev. ref. akolba? És ezeket nevezi tiszteletreméltó egyéneknek, kiket a tábor mindig örmel fogad? Az izléshez gratulálunk.

Haypál úr további indítványában nem kér kevesebbet, mint önéletleirást a hitehagyott papoktól, mert ez a „protestáns egyházra nézve szerfölyött üdvös cselekedet volna.“ A lehető legnagyobb örmel fogadnánk mi is ily konverzióképet, s meg lehet gyözödve, ezen merényletre az a kis máz, mely a protestáns egyház falait még összetartja, menten leválnék. Önéletleirást követel, hogy a protestáns egyház evangéliumi voltáról olyan férfiú ítéletét hallhatná a nagy közönség, a ki alaposan ismeri azt a másikat, a melyet elhagy; másfelöl az ilyen áttéréseknél felhangzó s mindig egy notán rágódó mende-mondá elnémulna. És úgy találja Haypál úr ennek módját, hogy azok, kik protestáns gymnáziumokban nyernek alkalmazást, egyenesen köteleztessenek áttérésüknek a nyilvánosság előtt való indokolására, azok pedig, a kik más térre mennek, kéressenek fel erre. Mert hát — jegyzi meg Haypál úr — a római egyház a sajtóban az egész világnak elkürtöli, hacsak egy színész nő lesz pápistává; hát mi nekünk okvetlenül hallgatnunk kell akkor is, ha értékes, jogosult örmünk van, mikor olyan férfiak jönnek hozzánk, a kik nem pillanatnyi szeszélyből, hanem eddigi életük minden előitéletével megbirközva, bizonyosan hosszas lelki tusa árán jutnak újabb, tisztább ev. meggyözödéssre.

Igazán nem tudjuk, hogy e sorok melyik kifejezésébe kapaszkodjunk. De kövessünk sorrendet! A hitehagyott férfi ítéletének elhangzásával elnémulna a mende-monda. Nem hisszük. Sőt a mondók vagyunk, hogy az a mende-monda valóságga, tényé válne s oly világitásba helyezné az evangéliumi hitet, melyet még Haypál úr sem ismert eddig. De hát miben is nyilvánul az a mende-monda? Abban, hogy a kath. egyházból a kitérések többnyire nőtlenségúnt és kötelességfeledett egyének részéről történnek. Avagy nevezzen Haypál úr egyetlen egyet, ki meg nem házasodott volna?! És ilyenektől kíván önéletleirást? Ha az illető apostaták őszintén írnek meg áttérésüknek indokait, a féktelenségnek oly képét nyújtanak, melyhez képest Luther Tishhredenjei csak ártatlan csevegés volnának. Köteleznék őket? Vagy hazudnának, vagy ily lépésre el nem szánának magukat. Fölkérnék? Hallgatnának. De hát a sok indítvány között is meglátjuk, hol a bibe. Rendkívül fáj Haypál úrnak a sok visszatérés a kath. egyházba, melyekről a keresztény világ is tudomást szerez. Naiv ember lehet Haypál úr, hogy olyan kicsinylőleg szól arról az egy színésznőről. Mi azt az egy lelket is megbecsüljük.

Haypál úrnak pedig szeméi vannak a látásra és nem látnak. A mellett az egy színésznő mellett tudunk még felmutatni ezeret és ezeret, kik tiszta szándékból léptek az igaz egyházba, önmaguk irták le megtérésüknek indokait, a nélkül, hogy erre valaki felkérte volna őket. Egy Stollberg, Mendelsohn, Müller, Haller, Philips, Hurter, Overbeck, Hahn Ida, Newman, Qakley, Faber, Spencer stb. oly csekély személyiségek, hogy figyelmet sem érdemelnének? A közül nem egy, előkelő állását hagyta ott, mint North-Carolina protestáns püspöke, ki ő Szentségének adta át eddigi „bitorlása“ diszjeleit. A kath. Egyházba való vissztérések legtöbbször olyneműek, hogy az egyháznak csakis legnagyobb tiszteletére vannak, s örömmel regisztráljuk az ilyet, mert látjuk, hogy sem szenvedély, sem féktelenség, sem érdek nem indító oka visszatérésüknek, s mint ilyet a kath. egyház apostoli küldetésének legszébb bizonyosságául tekintjük. Azonban nem rontjuk Haypál úr örömét. Egyben igazat adunk neki is, t. i. abban, hogy az apostaták hosszas lelki tusa árán határozzák el magukat az áttérésre, mert hát a lelkiismeret mardosása mégis csak valami, de erőt vesz rajtuk a szenvedély s így jutnak arra az újabb, tisztább ev. meggyőződésre, mely náluk nem más, mint csakis a — szoknya.“

(Furcsa kis elmefuttatás ez! Föl sem teszi, el sem hiszi, hogy valaki meggyőződésből hagyassa el a r. kath. egyházat; csupán csak azt hiszi el, hogy megházasodás miatt hagyják el azt a r. kath. papok és barátok, s gúnyolódva kérdi:

„ezeket nevezi tiszteletreméltó egyéneknek Haypál úr?“ Még ha egyedül ezért hagynák is el a r. kath. egyházat némely papok: mindenesetre nagyobb tiszteletre méltók, mint azok, a kik szüzességet és nőtlenséget fogadva — titokban folytatnak tilos családi életet. Pedig arról is sok igazat tud ám a „mende-monda.“ meg egy őszinte r. kath. papnak könyve: Chiniqy, A nő, a gyónás, a pap. A mely r. kath. pap vagy barát föláldozza gondtalan, kényelmes, tekintélyes állását, és megnősül: a megelés, családtartás nehéz gondját és küzdelmét vállalja magára. Elhatározása tehát komoly és tiszteletreméltó alapon nyugszik. Hiszen a házasság szentség a r. kath. egyház szerint! Meg lehetne fordítani a tételt és azt lehetne mondani: „földi érdekek, szenvedélyek“ tartják vissza a r. kath. papok és barátok nagy részét a r. kath. egyházban, hiszen minduntalan fölmerül a papok nőtlensége ellen a panasz éppen a papok táborából. Hanem gyöngébb náluk a meggyőződés, még gyöngébb az elhatározás, mintsem az érdek. Tanulságos példáját láttuk a meggyőződés gyöngeségének a csalhatatlanság hitelvének megállapításakor: hányan és milyen tudós alaposággal támadták azt a hitelvet, többek közt a magyar püspökök is, — és mégis elfogadták! „Földi érdekek, szenvedélyek“ vezették őket a meghódolásban. „És ezeket nevezi tiszteletreméltó egyéneknek?!“ „Az izléshez gratulálunk.“ Ha olyan nagyon gáncsolja azokat, kik meggyőződésből vagy ám azért, hogy törvényes házasságra léphessenek, elhagyják a r. kath. egyházat: miért kürtölik lapjaikban világgá azokat, a kik a r. kath. egyházba térnek át p. o. egyházi terhektől való szabadulás kedvéért, vagy azért, hogy a buzgó r. kath. jegyessel r. kath. szertartás szerint köthessenek házasságot? Hát a protestans egyház hány ezret tud felmutatni olyant. a ki protestánssá lett r. katolikusból! Meggondolni való az is, hogy rendkívül ritka eset az, mikor prot. lelkész lesz r. katolikussá. de gyakori eset az, hogy r. kath. pap lesz protestánssá.

Pedig a kisértés távolról sem egyenlő. A protestanst oda gazdagság, kényelem stb. kecsegtetik, a r. katolikust onnan ide szegénység, üldözés kíséri: képzelje csak el a cikkirő, hogy Magyarországon a protestans egyházé volna az a sok vagyon, befolyás, tekintély, előjog, a mit a r. kath. egyház élvez, és viszont a r. kath. egyháznak kellene a szegénység és mellőzés terhére hordani, a mit a prot. egyház hord századok óta: vajjon mennének r. kath. papi pályára Battányiak, Széchenyik, Eszterházyak, Csákiak, stb. játszanának-e, a társadalomban oly tekintélyes szerepet a püspök, kanonok és plébános urak, mint most? Vajjon a szegény, kopott kabátú falusi plébános urat nem hagyná-e el gyülekezete, ha

súlyos egyházi adót kellene tőle beszélnie?! Viszont milyen okos, tehetséges ifjak lépnének a jól, sőt túlgazdagon javadalmazott protestáns papi pályára, hogy tündökölnének ezek a tudomány, művészet, irodalom egén, milyen erős támaszai lennének ezek és gyermekeik a nemzeti és művelődési törekvéseknek, ha úgy fizetnék őket, mint most a r. kath. papokat. Végre is a r. kath. egyház egyedül üdvözítőnek hirdeti magát; különben csak nem tagadná meg maga a pap a maga által egyedül üdvözítőnek hirdetett egyházat — a szoknyáért! Csak a „szoknyát“ keresni ilyen esetekben csak az fogja, a kinek esze, komolysága, őszintesége nem ér túl a — szoknyán.)

Különben maga a kath. hitvédelmi folyóirat 2. számában ezeket olvashatjuk: „Nincs lehangozóbb dolog, mint midőn az élet mutat föl lelkipásztorokat, kiknek a vadászat, gazdasága marhaállománya jobban szívéhez nőtt, mint az a lelki nyáj, melynek gondos vezetését az üdvösség útján esküvel ígérte. „Jó dolguk van a papoknak,“ ez az általános mottó, s a legtöbb apa, mikor fiát a papi szent pályára buzdítja, imígyen noszogatja: „ne félj fiam, lesz mit enned, öreg napjainkra még nekünk is jut belőle,“ hogy a lelki kötelességének miként felel meg, az sem az apának, sem a „hivatásos“ fiúnak nem jut eszébe. Kenyér után való igyekezet az, nem hivatás, törekvés a lelkipásztori „ideál“ az Úr Jézus követésében; ez vezényel igen sokat az oltárhoz.“ (Ez a rajz vallomás értékével bír. S ezeket nevezi ő tiszteletre méltóknak?!“ No már mégis tiszteletre méltóbb az, a ki a terített asztalt elhagyja, s a „házasság szentséget“ fölveszi, s él tisztességes, jellemes, önérzetes férfihöz méltó élő életet, s nem képmutatóskodik isten és ember előtt — a hasa kedvéért nem akar pap lenni. — Propter esum, nun propter Jesum.

„**Cirkevné Listy.**“ „Szegény egyházak“ czimű vezércikkében a következőket mondja: „Értem a magyar hazában lévő ág. hitv. ev. egyházközségeket általában nemzetiségi és nyelvi különbség nélkül. És valjon miben áll ezen sajnálatra méltóságuk? Az „Évang. Egyház és Iskola“ első száma a következőket írja: „Ő Felsége a mult 1898-ik évben az ő magánpénztárából a cultus miniszterium hivatalos közlése szerint a következő összegeket ajándékozta: a róm. kath. egyháznak 12 esetben 3500 frt stb. — az ág. hitv. ev. egyháznak semmit, mint a hogy a szegény ág. hitv. ev. egyházközségek már évek óta nem kapnak semmit, ha kértek is.“ „Nem kétkedhetünk a felől, hogy a szegény lutheránus egyházközségek szegénységökben és nélkülözéseik között a legfelsőbb helyre Ő Felségéhez is fordulnak kérvényeikkel. Nem kétkedhetünk a felől sem, hogy a király Ő Felségének szive minden alattvalója iránt egyaránt kegyelmes. Csak ez a

kérdés: milyenek azok a közvejtítők, a kik Ő Felsége és az ág. hitv. ev. egyház között állanak? És ezek szerint milyen fogalmat alkotott magának a király, a ki az egyház „supremus inspectora“ — az evang. egyházzal: hogy talán nem szorul rá, vagy talán nem méltó az ő királyi kegyelmére és jótékonyására, hogy az eredmény az évi kimutatásban oly borzasztó? És végül: hol vannak a mi egyházi és világi fejeink, a püspök és felügyelő urak, hogy az ő magától a koronától elismert méltóságukból kifolyólag megvilágítsák az evang. egyház igazi állapotját a jóságos király előtt? És ha ezt nem teszik, vagy pedig oly eredménytelenül teszik, hogy a mi egyházaink évek óta mintegy kizárva a király kegyelméből: bizony szegény sajnálatraméltó egyházak azok. De hiszen — mondjuk tán büszkén — nekünk vannak gyámintézeteink a helyitől kezdve egész az egyetemig! Igen hála Istennek, hogy legalább megvannak! És ha már a szerény anyagi viszonyok mellett nem is bővölködnek milliókkal, vajha legalább evangéliumi szellemben bővelnének. De hát mit szólunk erről. Láttam egy városi ősz lelkészt, a ki a gyámintézet dolgaiban oszlopos férfiúnak látszott, a ki az előkelő gyűlésen nyilvánosan ezekkel a szavakkal bagatelisálta a falusi gyülekezek adományait: oda dobják azt az egy-két rongyos forintot, és nem gondolt Krisztus szavaira (Márk 12, 43.) „Bizony mondom néktek, hogy a szegény özvegy többet vete a ládába, hogy nem mint a többi.“ „És az még szomorúbb állapot, a mely a segélyek elosztásánál látható. Azt a módot, a hogy az történik, leírni se nem akarom, se nem fogom.“ „Az évi statistika nálunk evangélikusoknál mutatja ki az irni és olvasni tudók legnagyobb perczentjét, de egyszersmind a legszomorúbb százalékot a hívek számának apadásánál. Hát bizony az az egyházpolitikai javaslatok megszavazásánál jövendőt diadala a protestantismusnak nem teljesedett be. A mai statistika világos prédikációt mond nekünk erről, hogy: qui proficit in literis et deficit in moribus, plus deficit, quam proficit.“

Ünnepi egyházi beszédek, írta Tompa Mihály. Sajtó alá rendezte S. Szabó József. Miskolcz, Ferenczi P. kiadása. Huszonkét beszéd; — Tompa Mihálytól, — ajánlatul elég ennyi.

Temetési beszédek, írta Hallgató János, felső-mérai ev. ref. lelkész. Ára 2 korona 50 fillér. Sárospatak Harmincz beszéd a koporsó felett, néhány siri beszéd s imák. Szép nyelven kidolgozott, használható beszédek.

Egyetértés. „Adatok a közelmúlt történetéhez“ czim alatt nagy feltűnést keltő cikksorozatot közöl. E szerint a bécsi kamarilla keze intézte a legutóbb lejátszódott politikai jeleneteket, melyeknek egyik feltétele és célja volt, hogy „a 32 esztendő óta fennálló protestáns uralom megőre-

ték." No ha uralom volt az, még pedig protes-
táns uralom: vajjon milyen lesz a protestáns
egyház helyzete a kath. uralom alatt, milyen lesz
majd az a megtörés! Uram irgalmazz!

Egyes rajzok a szentföldről. Az evang.
első templomnak II. Vilmos német császár rész-
vétele mellett Jeruzsálemben 1898 október 31-én
történt felszentelése alkalmával Palestinában sze-
mélyesen szerezte és Budapesten az ev. ref. ifju-
sági egyesület estélyén 1899. márczius 2. Miskolczon
pedig az ág. hitv. ev. nőegylet estélyén (1899.
márczius 4.) bemutatta dr. Zelenka Lajos. Tiszta
jövedelme a miskolczi jótékony nőegylet alapját
gyarapítja. Miskolcz. Érdekes leírás, tanulságos
olvasmány.

RENDELETEK.

M. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1899. évi 19291.
szám alatt kelt rendelete. — A községi és felekezeti iskolai
tanítói fizetés kiegészítések és korpótlékok címén kijáró ál-
lamsegélyek folytatólagos kiutalványozása tárgyában

I.

Valamennyi közigazgatási bizottságnak.

Az 1893. évi XXVI. t. cz alapján községi és
felekezeti elemi iskolai tanítói fizetés kiegészítés
és korpótlék címén engedélyezett államsegélyek
az eddig követett gyakorlat szerint, bizonyos meg-
határozott időtartamra utalványoztatván ki, a folyó
évi augusztus hó végével letelőben levő ciklus
szükségessé teszi a folytatólagos kiszolgáltatást
célzó intézkedést.

Nehogy tehát az államsegélyek felvételénél
az utalvány-rendeletek késedelmes kibocsátása aka-
dályul szolgáljon, a megfelelő adatoknak kellő
időben rendelkezésemre állaniok kell. Ép azért
— főfigyelemmel az érdekelt tanítók anyagi hely-
zetére — elvárom, hogy a közigazgatási bizott-
ság és a kir. tanfelügyelő, úgy az adatok meg-
bizhatósága, mint azok beszolgáltatásának pontos-
sága által jelzett törekvésben támogatásomra
lesznek.

A felesleges munkának elkerülése indított
amaz elhatározásra, hogy egyfelől a már államse-
gélyben részesülő iskolafentartóktól a folytatólagos
kiutalványozás céljából külön kérvény benyujtá-
sát ne kívánjam és másrészt, hogy a fizetés ki-
egészítési államsegélyeket az eddigi gyakorlattól
eltérőleg ne bizonyos számú évekre szorítkozólag,
hanem további intézkedésig, azaz a míg akár az
iskola, akár a tanító tekintetéből beálló valamely
változás a módosítást szükségelni fogja — tegyem
folyóvá.

Tekintve ugyanis, hogy sem a 1893. évi
XXVI. t. cz., sem az annak végrehajtása tárgyában
kiadott utasítás az államsegélynek csupán bizonyos
számú évekre szólólag történő engedélyezését és

utalványozását elő nem írja: a már egyszer en-
gedélyezett és kiutalványozott államsegély, a míg
csak az iskolafentartó és tanító tekintetéből annak
élvezetéhez kötött feltételek fenforognak, évről-
évre ugyanis kiszolgáltatandó.

Indokolatlannak tartom tehát, hogy midőn a
végrehajtási utasítás a változás bejelentésének
kötelezettsége tekintetéből úgy a közigazgatási bi-
zottságot, mint a kir. tanfelügyelőket, főleg pedig
az iskolaszékeket illetőleg világosan rendelkezik,
a midőn tehát ezen bejelentések alapján az utal-
vány-rendelet módosítása esetről esetre eszközöl-
hető, bizonyos számú évek elteltével az összes
utalvány-rendeletek — akár állott be változás
folytán annak szüksége, akár nem — mégis meg-
újíthatassanak.

A községi és felekezeti elemi iskolai tanítók
korpótléka tekintetéből pedig önként kínálkozik
azon eljárás mód, hogy az e czimen engedélye-
zett államsegély a tanítók következő korpótlékának
esedékességeig utaltassék ki, a mikor az újból
megnyílt igény alapján az ügy ügyis tárgyalás
alá kerül.

Szükségesnek tartom azonban, a közigazga-
tási bizottságot és a közig. bizottság útján a kir.
tanfelügyelőt és az iskolaszékeket hangsúlyozottan
figyelmeztetni arra, hogy minden — az államilag
segélyezett iskola tanítójának személyében, az
iskola viszonyaiban, vagy az iskolafentartó anyagi
helyzetében beálló olyan változást, mely az állam-
segélyt érintheti, a mulasztót terhelő közeg sze-
mélyes és anyagi felelőssége mellett, haladéktal-
anul bejelentsenek.

Az egyházi főhatóságokat egyidejűleg felkér-
tem, hogy a felekezeti iskolaszékek ezen kötele-
zettségének pontos teljesítése érdekében szintén
hassanak közre.

Ezek után felhivom a közigazgatási bizottsá-
got, hogy a folytatólagos utalványozásnak hivatal-
ból leendő eszközölhetése végett az ide mellékelt
ivek felhasználásával és az azokon feltüntetett
rovatok pontos kitöltésével olyképp készítsen ki-
mutatást, hogy:

1. a fizetés kiegészítési államsegélyt élvező
iskolák az e célra szolgáló iveken és pedig jel-
legük szerint külön-külön iveken csoportosittassa-
nak, és

2. hogy a korpótlékok kimutatása szintén az
arra szolgáló iveken, ugyancsak az iskolák jel-
lege szerint külön-külön iveken csoportosítva ké-
szíttessék el.

Ezen kimutatások f. évi április végéig hoz-
zám és pedig külön jelentés kíséretében az összes
korpótléki kimutatások multhatatlanul felterjeszt-
endőek.

Figyelmeztetem azonban a közig. bizottságot
illetve a közig. bizottság útján a kir. tanfelügye-
lőt, hogy a fizetés kiegészítésére vonatkozó ki,

mutatás szerkesztésénél azon iskolák, melyek részére az államsegély csupán elvileg engedélyeztetett, de még ki nem utalványoztatott, — figyelmen kívül hagyandók.

Tudatni kívánom a közig. bizottsággal ezúttal azt is, hogy mindazon kérvények alapján, melyek f. évi január 14-én 2891. sz. a. körrendeletem hatása alatt f. évi márczius hó 5-ig a vezetésem alatt álló miniszteriumhoz felérkeztek, a korpótléknak még az 1898. évre eső részletét is ki fogom államsegélyként utalványozni.

Mivel azonban, mint azt már említett körrendeletemben is hangsúlyoztam, f. évi április hó 1-től kezdve a múlt évi költségvetési hitelt többé igénybe nem vehetem, viszont a márczius 5-ét követőleg beérkezett kérvények a nagy munkát meg mellett olyképp, hogy az utalványozás még márczius hóban megtörténjék, el nem intézhetők: a szükséges államsegélyt, még ha a korpótlékigény 1898-ban nyílt is meg, már csak 1899. január 1-től kezdődőleg tehetem folyóvá.

Ezen esetekben tehát, a mint azt hivatkozott körrendeletemben szintén kijelentettem, a korpótlék összegnek 1898-ra esedékes részletét az iskolafentartó lesz kénytelen kiszolgáltatni.

Nehogy tehát egyes iskolaszékek az ily elbánás alá vett kérvények kapcsán, a ki nem utalt részlet pótlólagos engedélyezését tájékozatlanság miatt újból kérelmezzék és ez által teljesen felesleges munka okoztassék, meghagyom a közigazgatási bizottságnak, hogy az államsegélynek ily módon történő megállapítása eseteiben az érdekelt iskolaszéket kellőképp világosítsa fel arról, hogy az 1898-iki részlet kizárólag fedezeti nehézség miatt nem utaltatott ki s mert annak pótlólagos engedélyezése is teljességgel lehetetlen, a kérelmezés is — mint meddő — felesleges.

Amennyiben mindezek daczára egyes iskolaszékek mégis nyújtanának be ily célú kérvényt, felhatalmazom a közig. bizottságot, hogy azt saját hatáskörében utasítsa vissza.

II.

Valamennyi főtiszt. egyházi főhatóságnak.

Az 1893. évi XXVI. t. cz. alapján megállapított községi és felekezeti iskolai tanítói fizeték-kiegészítések és korpótlékok czimén kijáró államsegélyek folytatólagos kiutalványozása tárgyában a megyei közigazgatási bizottságokhoz intézett körrendeletem másolatát oly kéréssel van szerencsém tudomás végett tisztelettel megküldeni, hogy azon változások pontos és haladéktalan bejelentését, melyek az államilag segélyezett felekezeti iskola tanítójának személyében, az iskola viszonyai-ban és az iskolafentartó vagyoni helyzetében beállanak az egyházi főhatósága alá tartozó iskolák iskolaszékeinek a főtiszt. egyik főhatóság újból is szoros köteleességévé tenni méltóztassék.

Ezen kötelezettséget már a hivatkozott törvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítás megállapítja s csupán a kellemetlen következmények elkerülése végett tartom helyén valónak, hogy a főtiszt. egyházi főhatóság az iskolaszékeket hangsúlyozottan figyelmeztetni méltóztassék, mikép a mulasztás vagy visszaélés okozta minden kárért, mely abból az állami kincstárra háromolhat, az iskolaszék egyetemleg s tagjainak vagyoni felelősége mellett szavatól.

Ép úgy nagybecsű figyelmébe kívánom a főtiszt. egyházi főhatóságnak ajánlani körrendeletem azon részét, mely a késedelmesen elért terjesztett folyamodványokra vonatkozik s arra kéri a főtiszt. egyházi főhatóságot, hogy a mennyiben fedezeti nehézség miatt a késedelmesen bemutatott kérvény alapján a korpótlék fejében kért államsegélynek 1898-ra esedékes összegét — még ha az egész 1898-ban nyílt is meg — ki nem utalványozhattam, az kizárólag csak fedezet hiányából történt s ép ez okból pótlólagos kérelmezése is mellőzendő,

Budapesten, 1899. évi márczius hó 13-án.

ÜZENETEK.

B. Gy. Megvallom: kíváncsian vártam, vajjon akad-e, a ki megfelel? Sokáig nem akadt. Már magam készültem válaszolni, mikor cikke megérkezett. Megjelenik mentül előbb. — **J. L.** Kérek majd tudósítást az estélyről.

Pályázat.

Az eperjesi ág. hitv. ev. I. egyház polgári leányiskolájánál egy újonnan szervezett

polgári iskolai tanítónői

állomás betöltendő. Pályázhatnak a meny-nyiségtan és természettudományi szakcsoportra képesített ág. hitv. ev. tanítónők. A megválasztott egy próba év sikeres betöltése után fog véglegesített, már alkalmazásban levő pályázó véglegesen is alkalmazható. — Kötelessége a polgári leányiskolában heti 22 órában a szakmájába tartozó tantárgyakat, szükség esetén ezen óraszámom belül más tárgyat is tanítani. Javadalmazása évi 700 frt fizetés és 100 frt lakbér. Okleveles pályázó hiányában az állomás ideiglenesen, helyettessel fog betöltetni s akkor javadalmazása 600 frt. Az állomás f. é. szeptember 1-én elfoglalendő. A kellően felszerelt kérvények f. é. május 15-ig **IFJ. DRASKÓCZY LAJÓS** lelkész úrhoz Eperjesen, küldendők. 11 2—2